

ІСТОРІЯ ЗАМКОВОГО БУДІВНИЦТВА У ВІННИЦІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній роботі висвітлюється історія замкового будівництва у Вінниці та визначається його роль і значення для оборони міста.

Ключові слова: замкове будівництво, Поділля, Вінниця, стрільниці.

Abstract

This publication highlights the history of castle construction in Vinnytsia and determines its role and significance for the defense of the city.

Keywords: castle construction, Podolia, Vinnytsia, arrowslit.

Вступ

Вінниця завжди відігравала важливе значення як центр захисту населення, прийняття рішень і військової міцності прилеглих територій. Це все є свідченням того, що тут були архітектурні об'єкти оборонного типу – замкові споруди. Історія вінницьких замків була об'єктом дослідження учених в минулому і сьогодні. Відтак, постає потреба в узагальненні відомостей щодо замкового будівництва у Вінниці.

Мета статті – висвітлення історії замкового будівництва у Вінниці.

Результати дослідження

В. Отамановський та більшість сучасних дослідників, опираючись на литовський літопис, пов'язують будівництво у Вінниці замку із приходом на Поділля князів Коріатовичів і датують це 1363 р. [3, с. 41]. На думку учених, Коріатовичі дотримувалися позиції будувати замки на пагорбах і обов'язково поруч з водоймами. Тому можна припустити, що і в цьому випадку вони скористалися цим правилом й ідеальним місцем було розташування замку на горі Старого міста поблизу річки Бог (теперішня назва Південний Буг).

Новий замок у Вінниці побудований близько 1512 р. волинським воєводою, брацлавським і вінницьким старостою Костянтином Острозьким. Детальними описами Вінницького замку ми можемо завдячувати офіційним ревізорам, які за наказом короля польського і водночас Литовського князя Сигізмунда-Августа, відправилися на ревізію замків.

За гіпотезами М. Білінського та М. Грушевського, Вінницький замок знаходився на неприступній скелі, що була поруч з річкою Бог, висотою близько 40 м. З іншого боку була розташована друга гора, і ревізори зазначали, що це дуже небезпечно, оскільки з неї можуть вестися гарматні обстріли замку [1, с. 6-7].

Площа замку складала близько 500 кв. саж, це приблизно 1000м². Загальна довжина була приблизно 48 м, ширина – 42 м. Побудова замку мала досить цікаву структуру, це можна зафіксувати у влаштуванні подвійних стін. Перша частина складалася з дубового зруба, далі був великий шар землі і

піску, який фіксувала третя частина - лозовий пліт, обмащений глиною. Зверху на стінах були розміщені додаткові конструкції – бланкування – це критий парапет, розташований на оборонних стінах з отворами для стрільби. В'їзд до замку був облаштований укріпленою баштою з перекладним мостом через рів, який повністю оточував споруду [2, с. 11]. Для оборони замку також було влаштовано 5 веж, які мали невеликі недоліки в огляді території, і з них було важко стріляти. Для знищення ворога у вежах були вмонтовані стрільниці – отвори, через які стріляли в нападників. Замок навколо був оточений острогом, з двома воротами. Для охорони замку було введено гарнізон, який поділявся на дві частини. Перша частина - це вартові, які охороняли ворота, вночі перебували на вежах, стежили за порядком і подавали умовні сигнали у разі небезпеки. Друга частина - це вартові, які були за межами замку, це кінні вершники, які захищали селян під час проведення польових робіт [1, с. 12].

Усередині замку було побудовано церкву на честь Покрови, декілька світлиць, а також грідню, чотири зем'янські кліті, кухню і пивницю. За межами замку була розташована стайня для коней [1, с. 13].

Для захисту майна населення від нападу татар до внутрішніх стін прибудовувалися так звані «городні», їх було зафіксовано 30 у замку. Кожне село мало свою городню, щоб захистити найцінніші речі. Поруч із цим, тут було побудовано близько 20 льохів, що слугували для збереження продуктів і як схованка для населення у випадку татарської навали.

Ця інформація дає нам уявлення про другий Вінницький замок. У 1580 р. він був спалений татарами і на цьому місці його не відновлювали.

Наступний етап - це будівництво іншого замку на острові Кемпа, який можна вважати початком другої сторінки історії міста.

Замок на острові Кемпа побудував Богущ Корецький у 1596 р., невдовзі споруда згоріла. На цьому ж місці власним коштом замок відновив брацлавський і вінницький староста Валента-Олександр Калиновський. Саме про цей замок існують описи в інвентарі, складеному у 1604 р., який був переданий В. Калиновському. Цей документ дає нам уявлення про замок на Кемпі. Насипаний курган, оточений зі всіх сторін дерев'яним парканом, облаштований мостом і брамою через річку. В середині замку була влаштована хата, напроти неї комора зі зброєю і сама башта, а також ще розміщувалися шляхетські комори. Спорядження для захисту становили дві гармати, а також 46 довгих і важких великокаліберних рушниць з кулями і порохом. Під самим замком було розміщено двір короля, оточений парканом з паль і облаштований кількома світлицями, кухнею, коморою і скарбницею [1, с. 18].

Цей замок був значно досконалішим порівняно із попереднім. Тут приділялася значна увага земляним укріпленням, а також зведено частини замку з дерева. Це збільшило час експлуатації замку, оскільки ліквідувалася проблема з постійними пожежами, які знищували попередні споруди. Отже, замок на острові Кемпа не підлягав руйнуванням татар, як попередній замок і проіснував до кінця XVIII ст. Як зазначалося в плані Вінниці, складеному в 1797 р., від колишнього замку залишилися тільки вали і земляні укріплення, вони вже не виконували оборонної функції, а скоріше були як пам'ятки минулого.

Висновки

Таким чином, відомості, що збереглися в різних джерелах свідчать про розвиток замкового будівництва у Вінниці. З кожним новим етапом замки вдосконалювалися і збільшували свою військову і політичну міць. Змінювалася стратегія побудови, матеріали, що продовжувало час експлуатації споруд. Замки відігравали ключову роль в охороні населення Вінниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білінський М. І. Вінницький замок. 10-те вид. Вінниця : Вінн. Філ. Всенар. Б-ки України при Укр. Акад. Наук, 1926. 34 с.
2. Грушевський М. С., Южнорусские господарские замки. Київ: тип. Імператорський університет св. Володимира, 1890, 33 с.

3. Отамановський В. Д. Вінниця в XIV – XVII століттях. Історичне дослідження. Вінниця: Континент-ПРИМ, 1993. 464 с.
4. Пам'ятки історії та культури Вінницької області. Вінниця / ред. кол. тому Зводу пам'яток іст. та культ. України у Вінницькій обл.: Ю. А. Зінько (гол. ред.), С. М. Василюк (заст. гол. ред.), К. І. Висоцька та ін.; автор. колектив: А. В. Войнаровський, С. Д. Гальчак, С. О. Гусєв [та ін.]; упоряд.: Ю. А. Зінько, А. М. Подолинний. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД», 2016. 224 с.

Кудрань Софія Павлівна - студентка групи 5ПІ-22б, Факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: sofia.kudran@gmail.com

Сідлецька Тетяна Іванівна - кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: sidletska79@gmail.com

Kudran Sofia P. - student of the 1PI-22b group, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sofia.kudran@gmail.com

Sidletska Tetiana I., Candidate of Art Criticism (Ph.D.), assistant professor of Social and Political Sciences Department Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sidletska79@gmail.com